

OP-ED

“OCHELARII ROZ” ȘI ILUZIA GĂGĂUZĂ: DE CE BANII NU AU ÎNVINS PROPAGANDA RUSĂ?

AUTOR:

ȘTEFAN BEJAN

“Ochelarii roz” și iluzia găgăuză: de ce banii nu au învins propaganda rusă?

După 31 de ani de autonomie găgăuză, Chișinăul în continuare nu pare să știe ce să facă cu această regiune. În timp ce partenerii de dezvoltare ai Moldovei văd regiunea adesea printr-o prismă ușor naivă de „*unité, dans la diversité*”, Rusia și aliații săi din Moldova exploatează cinic regiunea pentru a crea conflicte politice și tensiuni interetnice artificiale.

Chișinăul, dar și partenerii săi vestici, trebuie să iasă din logica veche, comodă și parțial falsă, potrivit căreia problema găgăuză este doar una identitară, culturală sau lingvistică. Realitatea ultimelor decenii arată că Găgăuzia a devenit, în tot mai mare măsură, o problemă de securitate națională a Republicii Moldova.

Tensiunile dintre Chișinău și Comrat nu mai pot fi privite exclusiv ca o confruntare între o majoritate etnică care vrea să asimileze și o minoritate care vrea să-și păstreze cultura și identitatea. La fel, nu mai merge nici paradigma de conflict dintre centru și periferie, în care autoritățile centrale încearcă să-și impună politicile, iar autonomia își apără competențele.

Astfel de interpretări presupun o dinamică de putere pur internă – centrul/majoritatea în rol de agresor vs periferia/minoritatea în rol victimă – și exclud din ecuație factorul extern. Respectiv, e un discurs util pentru actorii politici care exploatează tensiunile locale, mai ales că e un limbaj care se pliază foarte ușor pe valorile occidentale de pluralism, democrație, drepturile omului, diversitate etc.

În realitate, regiunea găgăuză este folosită tot mai des ca un *proxy* de Federația Rusă, cu scopul de a menține Republica Moldova în zona sa de influență și de a bloca parcursul european al statului.

Prin Găgăuzia nu se testează doar limitele autonomiei, ci și capacitatea Republicii Moldova de a-și apăra ordinea constituțională, coeziunea internă și direcția strategică. Moscova folosește nemulțumirile reale sau fabricate din regiune pentru a construi o narațiune de confruntare permanentă: Chișinăul ar fi ostil găgăuzilor, integrarea europeană ar amenința identitatea locală, iar Rusia ar fi singurul protector al autonomiei.

În anii '90, autonomia găgăuză a fost practic o soluție de dezamorsare a unui conflict interetnic alimentat, în mare măsură, de intervenția și influența Federației Ruse. Această soluție a fost însă ambalată în termeni de autonomie culturală (și politică) pentru a proteja identitatea, limba și cultura găgăuză. În teorie, trebuia să fie un mecanism democratic prin care o comunitate mică, cu specific propriu, să se simtă în siguranță în interiorul Republicii Moldova.

În practică însă, după trei decenii, Găgăuzia nu a devenit un spațiu în care limba găgăuză să fie salvată, cultura locală să fie dezvoltată, iar oamenii să fie integrați firesc în statul moldovean. Dimpotrivă, limba găgăuză continuă să piardă teren în fața limbii ruse, iar, la nivel politic, autonomia a rămas mai degrabă instrument politic al Rusiei decât o formă veritabilă de auto-guvernare comunitară.

Aceasta este realitatea pe care Chișinăul a evitat prea mult timp să o accepte. Guvernările de la centru și-au ascuns adesea nepăsarea sau neputința sub lozincă „dialogului” și a „păcii sociale”. Sub pretextul „respectului față de identitate”, s-a acceptat ca identitatea găgăuză să fie, de fapt, înlocuită de o identitate falsă, construită în jurul nostalgiei sovietice, al fricii față de Uniunea Europeană și al loialității față de Moscova. Lehamitea Chișinăului le-a permis actorilor pro-ruși din regiune să curteze finanțatorii vestici.

În octombrie 2017, aflat într-o vizită la Comrat, ambasadorul de atunci al României, Daniel Ioniță, numea Găgăuzia o „Uniune Europeană la scară mai mică”. La acel moment, această formulare nu părea deloc naivă. Găgăuzia părea să se schimbe. Diversitatea culturală, proiectele europene, deschiderea aparentă a elitelor locale și interesul partenerilor externi creau impresia că elitele politice sunt gata să abandoneze tactica „confruntării permanente”, că tradiția locală poate merge umăr la umăr cu modernizarea europeană.

Proaspăt întors de la studii din România, simțeam și eu că fac parte din această schimbare. Eram profesor de istorie la Comrat și aveam sub îndrumare câteva sute de elevi. Erau vremuri în care optimismul părea justificat. Bașkana de atunci, Irina Vlah, se întâlnea constant cu oficiali europeni, iar proiectele finanțate de Uniunea Europeană schimbau vizibil majoritatea localităților din autonomie. Zeci de milioane de euro au fost investite în infrastructură, dezvoltare locală și proiecte comunitare.

S-a crezut atunci că dacă investești în drumuri, apă, iluminat public, grădinițe și afaceri locale, valorile vor veni de la sine. S-a crezut că dezvoltarea economică va câștiga în fața propagandei ruse. S-a crezut că, odată ce oamenii vor vedea beneficii concrete din partea Uniunii Europene, sperietorile despre „Occidentul colectiv și decadent”, „pierderea identității” sau „impunerea valorilor străine” vor dispărea.

În 2019, Irina Vlah mergea alături de Maia Sandu prin autonomia găgăuză și vorbea despre viitorul european al regiunii. Părea, pentru o clipă, că ruptura dintre Comrat și Chișinău poate fi depășită. Irina Vlah începuse chiar să învețe limba română — un gest simbolic important, pentru bașkana, renunța, cel puțin aparent, la vechea teză sovietică despre „limba moldovenească”.

Au fost vremuri în care, la Avdarma, se organizau forumuri naționale cu zeci de participanți. Ambasadorii străini vizitau satele găgăuze, culegeau struguri, vorbeau despre cooperare, dezvoltare și integrare europeană. La Chișinău, se raporta progres. La Comrat, se zâmbea. Partenerii externi vedeau în Găgăuzia un posibil exemplu de integrare prin dezvoltare.

Doar că, între timp, s-a demonstrat că o mare parte din această imagine era o butaforie: banii europeni nu au schimbat mentalitatea, iar elitele locale nu au interpretat această deschidere ca pe un parteneriat real, dar ca pe o oportunitate financiară fără mari angajamente sau condiții. Au înțeles că pot primi bani europeni, pot poza în parteneri ai Bruxellesului, dar pot păstra acasă același discurs anti-european și pro-rus.

Aici a fost marea greșeală. După referendumul neconstituțional din 2014, Chișinăul și partenerii externi au preferat să cumpere liniștea. În loc să spună clar că există o problemă politică și de securitate, au ales să investească masiv în regiune, sperând că dezvoltarea economică va rezolva automat problema loialității față de stat. Însă investițiile fără condiționalități, fără reforme și fără responsabilizare nu au schimbat societatea, ci au consolidat exact acele elite care blocau schimbarea.

În școli, copiii au continuat să fie educați după aceleași narațiuni rusești. În familie, s-au transmis aceleași sperietori despre Chișinău, România, UE. Rusia a continuat să domine spațiul informațional, iar loialitatea față de Moscova a continuat să aducă voturi atât la nivel local, cât și

național. Partenerii europeni au privit prea mult timp această realitate ca pe o simplă particularitate locală, nu ca pe o vulnerabilitate strategică, iar Chișinăul a facilitat această iluzie.

Paradoxul cel mai dureros este că nici măcar identitatea găgăuză nu a fost protejată. Limba găgăuză — care ar fi trebuit să fie pilonul central al autonomiei — a continuat să fie marginalizată. Nu s-au făcut investiții serioase în educație în limba găgăuză, în manuale, în alfabetizarea profesorilor, în presă locală sau în conținut cultural. În timp ce politicienii de la Comrat invocau permanent „apărarea identității”, principalul element al acestei identități a fost lăsat să dispară.

Majoritatea politicienilor locali nu s-au ocupat de salvarea limbii găgăuze, ci s-au ocupat mai mult de scheme de corupție, confruntări cu Chișinăul și competiția pentru favorul Rusiei. Identitatea și limba găgăuză nu au fost puse în centrul politicilor publice, ci limba rusă. Nu a fost construită o societate locală autonomă, cu o identitate proprie și integrată în Republica Moldova, ci o regiune vulnerabilă și tot mai rusificată, ușor de folosit împotriva Chișinăului.

Problema găgăuză nu constă deci în identitatea sa culturală distinctă. Dimpotrivă, Republica Moldova poate și trebuie să protejeze această identitate. Problema apare atunci când identitatea este confiscată de o forță ostilă și transformată într-o armă împotriva Republicii Moldova. Problema apare atunci când autonomia devine paravan pentru influență externă, corupție, finanțare opacă, propagandă și șantaj politic.

Toate aceste aspecte au făcut ca Găgăuzia să fie capturată ușor de Ilan Șor, care a instalat în fruntea autonomiei o marionetă politică. Astfel, prin Șor și Guțul, Rusia a folosit din nou regiunea ca instrument de presiune împotriva Republicii Moldova.

Ce trebuie să înțeleagă Chișinăul și partenerii externi e că acest lucru nu s-a întâmplat peste noapte. A fost rezultatul a trei decenii de inacțiune, autoamăgire și compromisuri prost înțelese.

La 31 de ani de la acordarea statutului de autonomie un lucru este cert: modelul vechi a eșuat, iar paradigma trebuie schimbată. Politica prin care Chișinăul și partenerii săi oferă bani și concesi, fără să ceară loialitate, transparență și reforme reale, nu mai poate continua. Este clar că o regiune nu poate fi integrată doar prin dezvoltarea infrastructurii, că grădinițele renovate și

autobuzele școlare nu pot combate propaganda, că instituțiile statului nu pot fi apărate dacă tratezi capturarea Găgăuziei ca pe o simplă problemă de comunicare.

Găgăuzia are nevoie de investiții și de o autonomie funcțională, capabilă să protejeze identitatea găgăuză. Autonomia însă e doar un instrument: el trebuie folosit corespunzător. Găgăuzia are nevoie nu doar de un statut legal special, ci și de elite locale – politice, administrative, economice, culturale – care să pună interesul comunității în prim plan, nu să facă jocul Kremlinului și să se îmbogățească ilegal.

Autonomia nu poate însemna impunitate în fața interesului național, iar identitatea găgăuză nu mai poate fi folosită ca decor politic pentru influența Federației Ruse. Cu toții ne dorim un dialog real între Chișinău și Comrat, dar acest dialog trebuie să se bazeze pe respect reciproc, construit în jurul unor probleme concrete și să respecte buchia legii.

Găgăuzia nu a fost câștigată de Rusia doar prin propagandă. Găgăuzia a fost pierdută și prin lipsa de curaj a Chișinăului, prin aburirea partenerilor de dezvoltare cu vorbe frumoase despre diversitate și multiculturalism, prin speranța naivă că banii europeni vor învinge automat narațiunile rusești.

De aceea, schimbarea de abordare nu mai poate fi amânată. Găgăuzia trebuie privită ca parte integrantă a Republicii Moldova, nu ca un spațiu paralel, guvernat de reguli informale și cedări permanente. Statul trebuie să protejeze identitatea găgăuză, dar să limiteze ferm influența rusă; să respecte autonomia, dar să sancționeze actorii politici care o folosesc împotriva ordinii constituționale; să continue dezvoltarea regiunii, dar numai cu responsabilitate, transparență și condiționalități clare.

Adevărata întrebare este dacă Republica Moldova și partenerii săi au învățat ceva din experiența ultimilor 30 de ani sau dacă vor continua să repete aceleași greșeli. Găgăuzia poate rămîne o mică enclavă capturată de politicieni locali corupți și interese ruse, o regiune unde cultura găgăuză pierde încet, iar administrația regională e în conflict constant cu Chișinăul. Sau Găgăuzia poate deveni o comunitate prosperă care se autoguvernează în limitele legii, care își dezvoltă și păstrează limba, cultura, identitatea, care se integrează în UE de rînd cu restul țării, care

contribuie la diversitatea și bogăția culturală a Republicii Moldova. Pentru asta, Chișinăul, UE și alți parteneri de dezvoltare trebuie să renunțe la ochelarii roz.